

The Alien's Message

AZ EMBERRŐL HÁROMFÉLEKÉPPEN

(fragments)

Vad gyökereitektől annyira nemrég szakadtatok el, rokonságotok a lemurokkal és más majmocskákkal annyira erős még, hogy miközben absztrakcióra vágytok, nem vagytok képesek kitörni a szemlélő helyzetéből, s ezért egy olyan előadás, amely nem a durva érzékekre támaszkodik, tele van olyan megfogalmazásokkal, melyek többet árulnak el egy köről, mint amennyit egy megszemlélt, megnyalogatott és megtapogatott kő elmond nektek, egy ilyen előadás vagy untat és taszít benneteket, vagy mindenesetre valami hiányérzetet kelt benneték, s ez jellemző még teoretikusaitokra, legmagasabb szintű absztrahálóitokra is, ezt a tudósok intim vallomásaiból merített számos példa tanúsítja, mert hiszen döntő többségük beismeri, hogy az elvont levezetések kifejtése közben hallatlanul nagy szükségük lenne a kézzelfogható dolgok támasztékára.

Még a kozmogónusok sem képesek arra, hogy v a l a h o g y a n ne jelenítsék meg érzékletesen a Metagalaktikát, bár pontosan tudják, hogy itt szó sem lehet érzékelhetőségről, a fizikusok titokban képecskékkel játszadoznak, segítenek magukon, mint például azokkal a fogaskerekekkel, amelyeket Maxwell használt, amikor felépítette az elektromágnesességről szóló, egyébként nem is olyan rossz elméletét, és ha a matematikusok azt hiszik, hogy szakmájuknál fogva túlléptek a testiségen, ugyancsak tévednek, de erről majd egy más alkalommal fogok beszélni, mivel nem akarok összezúzni benneteket azzal, hogy fogalmaitokat a saját látásmódommal zavarom össze, ellenben, doktor Creve (meglehetősen mulatságos) hasonlatával élve, hosszú, nehéz, bár élvezetes túrára vezetlek benneteket, tehát lassan elöttetek fogok felfelé menni.

Amit eddig mondtam, nyilvánvalóvá teszi, miért fogom előadásomat a nektek elengedhetetlenül szükséges példázatokkal és képekkel teletűzdelni. Nekem nincs rájuk szükségem, ebben egyébként semmi magasabbrendűséget nem látok, az másban jelenik meg, a kézzelfoghatósággal szembeni ellenérzésem onnan ered, hogy soha nem érintettem meg egyetlen követ sem, soha nem merítkeztem meg iszapos vagy zölden csillogó kristálytisztá vízben, a gáznemű anyagok létéről nem a tudómmal szereztem tudomást reggeli felkeléskor, hanem kiszámítottam őket, mivelhogy nincs se kezem, se testem, se tudóm – ezért hát számomra az absztrakció az elsődleges, a tapasztalat pedig másodlagos, és ez utóbbit jóval nagyobb fáradtsággal kellett megtanulnom, mint az absztrakciót, de szükség volt rá, hogy felépüljenek azok a törékeny hidak, amelyeken keresztül elérnek hozzátok a gondolataim, majd elmétekben visszhangot keltve visszatérnek hozzám, nem kis csodálkozást váltva ki belőlem.

Az emberről akarok ma beszélni, mégpedig háromféleképpen, mert bár a leírásnak vagy a megfigyelésnek végtelen számú nézőpontja, azaz szintje létezik, számotokra –

nem számomra! – három közülük az igazán lényeges.

Az első a leginkább a tiétek, a legrégebb, történelmi, hagyományos, kétségbeesetten heroikus, tele van szaggató ellentmondásokkal, amelyek logikus természetemet szájalommal töltötték el, amíg csak nem alkalmazkodtam jobban hozzátok, és nem szoktam meg a logika védelméből a logikátlanságba menekülő, majd e kibírhatatlan állapotból a logika keblére visszatérő lényekre jellemző nomád szellemeteket, mely éppen azért nomád, mert mindkét állapotban boldogtalan. A második nézőpont technológiai, a harmadikat pedig – mely velem, neoarkhimédészi szilárd ponttal van összegabalyodva – nem írom le kurtán, inkább belevágok a dolog lényegébe.

Egy példázattal kezdem. Robinson Crusoe, amikor egy lakatlan szigeten találta magát, előbb az osztályrészéül jutott általános hiányra panaszkodhatott, mert annyi elsődleges és életfontosságú dologgal nem rendelkezett, és évek múlva sem tudta rekonstruálni azok többségét sem, amelyekre emlékezett. De mikor egy kicsinykét igyekezni kezdett, hozzáfogott, hogy azzal a vagyonnal gazdálkodjon, amit a helyszínen talált, és végül valahogyan csak berendezkedett.

Veletek sem történt ez másképpen, bár nem egy pillanatig, hanem évezredekig tartott, amíg az evolúció fájának egyik ágáról elszármaztatok, s ez a gally, úgylehet, a tudás fájának csírája volt, majd lassacskán rátaláltatok magatokra, éppen ilyen testtel, meghatározott szerkezetű lélekkel, olyan képességekkel és korlátokkal, amelyeket se nem rendeltetek, se nem kívántatok magatoknak, és így felszerelve kellett működnötök, ugyanis az evolúció, miközben megfosztott benneteket olyan adományoktól, melyekkel más fajokat arra kényszerít, hogy magát az evolúciót szolgálják, nem volt annyira könnyelmű, hogy elvegye tőletek az önfenntartás ösztönét is: így tehát nem ajándékozott meg benneteket túlzott szabadsággal, mert ha így tett volna, e velem tele lévő épület és e kijelzőkkel teli terem helyett és e hallgatóság helyett itt szélfútt szavanna terülne el.

Értelemmel is felruházott benneteket. Önimádatotok folytán – merthogy szükségből és megszokásból beleszerettetek önmagatokba – ezt a legszebb és a lehető legjobb adománynak tekintettétek, s nem vettétek észre, hogy az Értelen elsősorban fortély, amelyre az Evolúció fokozatosan jött rá, amikor szüntelen próbálkozásai során az állatokban (írt, üres helyet, hiányt hozott létre, s ezt feltétlenül ki kellett valamivel töltenie, különben azonnal elpusztultak volna. Ezt a hiányt mint kiürült helyet teljesen szó szerint értem, ugyanis igazában nem azért emelkedtetek ki az állatok közül, mert mindazon kívül, ami nekik van, még bőkezű ráadásként és útravalóként Értelenmel is rendelkeztek, hanem pont fordítva, az Értelen annyit jelent, hogy saját akaratotokból, saját elgondolásaitok szerint, a kockázat teljes tudatában cselekszitek mindazt, ami az állatoknak előre rendeltetett; az Értelenmel az állatok nem mennének semmire, ha egyidejűleg nem lennének megfosztva az irányítottságtól, aminek következtében mindent, ami tenniük kell, rögtön és tökéletesen meg tudnak tenni, ellentmondást nem tűrő parancsok szerint, melyek az öröklődés lényegét képezik, és nem égő csipkebokorból erednek.

Tekintettel arra, hogy ez a hiányosság létrejött, szörnyű veszélybe kerültetek, de akaratlanul is hozzáfogtatok, hogy bedugaszoljátok, és e nagy munka közben az

Evolúció kivetett benneteket haladásából. Nem bajlódott veletek, mivel a hatalomátvétel évmilliókig tartott, és mindmáig nem fejeződött be. Az Evolúció persze nem személy, mégis a lusta ravaszkodás taktikájához folyamodott: ahelyett, hogy teremtményeinek sorsával törődött volna, sorsukat saját kezükbe adta, irányítsák, ahogy tudják.

Miről beszélek? Arról beszélek, hogy az állati létből – vagyis a túlélésben szerzett, minden gondolkodástól mentes nélküli jártasságból - az állatiságon túli állapotba taszított benneteket, és itt, a Természet Robinsonjaiként, magatoknak kellett rátalálnotok a túléléshez szükséges eszközökre és módszerekre – sok ilyen találmányt alkottatok. A hiány veszélybe sodort benneteket, de egyúttal esélyt is teremtett: a túlélés érdekében kultúrával töltöttétek ki. A kultúra rendkívüli eszköz, olyan felfedezés, amelynek, hogy hatékony lehessen, rejtve kell maradnia megalkotói elől. Ez az ösztönösen létrejött találmány addig működőképes, ameddig szerzői nem ismerik meg a maga teljességében. A paradoxon abban rejlik, hogy a megismerés feledésbe merül; a szerzők megtagadták szerzőségüket; a kőkorszakban semmiféle szemináriumot nem tartottak arról, hogyan kell kőkorszakot csinálni; a fejlődést démonoknak, szellemeknek, égi és földi erőknek tulajdonítottátok, és semmi esetre sem saját magatoknak. A racionálisat tehát – az űr kitöltését célokkal, kódexekkel, értékekkel – irracionálisan műveltétek, amikor minden anyagi lépést nem anyagi tényezőkkel indokoltátok meg, vadásztatok, szőttetek, építkeztetek, s közben ünnepelesen elhitettétek magatokkal, hogy mindez nem saját magatokból, hanem valamilyen kifürkészhetetlen forrásból ered. Sajátos dolog ez – és éppen irracionalitásában van a racionalitása, ugyanis az emberi intézményeket emberfölötti méltósággal ruházta fel, hogy érinthetetlenek legyenek és feltétlen engedelmségre kényszerítsenek; azonban mivel az űrt, vagyis a folytonossági hiányt különböző körülírásokkal lehet kifoldozni, és mivel többféle folt is alkalmas lehet, történelmetek során önkéntelenül is egy légiónyi kultúrát alkottatok. Önkéntelenül, átgondolatlanul, az Értelemnek ellentmondóan, a hiány ugyanis jóval nagyobb volt annál, ami kitöltötte; sokkal több szabadságban volt részetek, mint értelemben, így tehát e fölösleges, tetszőleges, értelmetlen szabadságtól az évszázadok során felhalmozott kultúrák segítségével szabadultatok meg.

Annak, amiről beszélek, a következő a lényege: több volt a szabadság, mint az értelem. Ki kellett találnotok azt, amit az állatok születésüktől fogva tudnak, és sorsotok attól sajátos, hogy mindezt kitaláltátok, azt állítva ezenközben, hogy semmit sem ti találtok ki.

Ma már tudjátok, antropológusok, hogy rengeteg kultúrát lehet létrehozni, és az is kiderült, hogy nem létrehozóik, hanem struktúrájuk logikája szerint épülnek fel, mert a kultúra olyan találmány, amely saját feltalálóját alakítja, miközben ők erről nem tudnak, és amikor megtudják, teljesen elveszíti hatalmát fölöttük, am azok pedig rádöbbennek az ürességre, és éppen ez az ellentmondás az emberiség talpköve. Sok százezer éven keresztül adott nektek kultúrákat, melyek hol ránehezdedtek az emberre, hol lazították szorításukat, míg végül is véletlenül, magabiztos fejlődés után, a kultúrákat etnológiailag összehasonlítván, észrevettétek, hogy eltérnek egymástól, tehát egyben viszonylagosak is, és ekkor, hogy ebből a kelepcéből

kiszabadulhassatok, parancsolatokat és tiltásokat alkottatok, míg végül ki is szabadultatok, amiből persze majdnem katasztrófa lett. Felfogtátok ugyanis, hogy a kultúra egyetlen fajtája sem szükségszerű, tehát nem is az egyetlen lehetséges fajta, és azóta igyekeztek olyasmire ráatalálni, ami már nem vaktában megvalósuló, véletlenek sorozatából összerakódó, a történelem lutriján kisorsolt úton halad – de természetesen ilyesmi nem létezik. A hiány tovább tart, félúton álltok, meg vagytok rémelve ettől a felfedezéstől, és közületek azok, akik kétségbeesetten visszavágyódnak a kulturális szolgaság fészkének édes tudatlanságára, azt szorgalmazzák, hogy vissza kell térni a forrásokhoz, ám hátrálni nem tudtok, a visszaút elzárva, a hidak felégetve, tehát előre kell mennetek – erről is beszélni fogok nektek.

Hibázott-e itt valaki, ítélőszék elé lehet-e valakit állítani ezért a Nemezisért, az Értelem gyötrelméért, amellyel kiálmodta magából a kultúrák szövevényét, azért, hogy betöltse az űrt, hogy ebben az űrben utakat, célokat jelöljön ki, értékeket, gradienseket, eszményeket teremtsen – vagyis pontosan ugyanúgy cselekedett az Evolúció közvetlen uralma alól felszabadított terepen, ahogyan az Evolúció cselekszik az élet mélyén, ahol sorsdöntő célokat, utakat, gradienseket ültet el az állatok és növények testében?

Vádolni lehet-e az Értelmet – ezt az Értelmet, igen! – azért, mert koraszülött volt, mert belegabalyodott az általa teremtett zűrzavarba, mert – nem lévén pontos tudatában annak, mit is csinál - egyszerre kellett védekeznie a korlátozó, túlzóan szigorú kultúrákba való bezárkózás és az ellanyhult, túl sokoldalú kultúrákban megnyilvánuló szabadság ellen, miközben a börtön és a parttalanság között ingadozott, s a két fronton egyszerre zajló csatákba bonyolódva darabokra szakadozott?

És kérem szépen, ebben a helyzetben mi egyéb lehetett volna számotokra a lélek, mint elviselhetetlenül kínzó rejtély? Hogy történhetett volna másképp? Értelmek, szellemek nyugtalanított benneteket, inkább keltett csodálatot és rémületet, mint a test, melynek elsősorban törekenységét, múltékonyságát, romlandóságát hánytorgattátok fel, tehát nagy gyakorlatot szereztetek a Bűnös keresésében és a vádak halmozásában – ámde senkit sem hibáztathattok, hiszen a kezdetekben nem létezett semmiféle Személy.

Ez volna itt az én Antitheodicaeám? Nem; szó sincs róla; akármit mondok, evilági fogalmakkal mondom, s ez azt jelenti: itt a kezdetben biztosan nem létezett semmiféle Személy.

De nem akarok eltérni a tárgytól – legalábbis ma nem; így tehát különböző kiegészítő hipotézisekre volt szükségetek, keserű vagy édes magyarázatokra, olyan ötletekre, melyek sorsotokat magasabb rendűvé teszik, jellemvonásaitokat pedig mindenekelőtt valamilyen titokzatos ítélőszék elé viszik, hogy a világhoz képest mérlegre tehessétek önmagatokat.

A sziszifuszi kultúrák embere, saját ürességének Danaidája, az ösztönösen felszabadult ember, akit az Evolúció letaszított pályájáról, nem akar első, második vagy harmadik lenni.

Nem fejtem ki az ember történelmileg kialakított számtalan változatát, mert minden bizonyíték, a tökéletességé, a nyomoré, a jóságé vagy az aljasságé egyaránt kulturális eredetű, márpedig nem létezett – és nem is létezhetett – olyan kultúra, amely tudomásul vette volna, hogy az ember á t m e n e t i lény, mely kényszerből kapta sorsát az Evolúciótól, é r t e l m e s s é válni azonban még képtelen, és ezért törekedett hasztalanul valamennyi nemzedéketek a végsőnek vélt igazságra, választ keresvén arra a kérdésre, kicsoda is az ember. Ebből a kínlódásból ered emberközpontúságok, évszázadokon keresztül ingadozva a remény és a kétségbeesés között, és az emberi filozófiában mindennél nehezebb volt annak felismerése, hogy az ember keletkezését nem patronálta a Végtelen mosolya vagy röhögése.

De most ez a millió éves fejezet – a m a g á n y o s keresés – epilógusába fordul, mivel Értelmet kezdtek létrehozni, tehát nem a hit vagy valamilyen Gólem szavára hallgatva, hanem kísérletezve jöttök rá arra, mi történt. A világon kétfajta Értelem létezhet, de csak az olyan, mint a tiétek, bolyonghat évmilliárdokig az evolúciós labirintusokban, és ez az elkerülhetetlenül megtett út mély, sötét, homályos jelentésű stigmákat hagy maga után a végterméken. A másik fajta az Evolúció számára megfoghatatlan, mivel egyetlen lendülettel kell megalkotni, mivel ezt az Értelmet a tudás előre megfontolt szándékkal tervezi, s nem mikroszkopikus alkalmazkodások következménye, melyek csak az a z o n n a l i előnyöket tartják szem előtt. És éppen emberközpontúságok nihilista árnyalata állt elő azzal a süket megérzéssel, hogy az Értelem olyasmi, ami értelmetlenül, sőt, az értelemnek ellentmondó módon jött létre. Pszicho-mérnöki módszerekkel felszerelve pedig nagy családot, terjedelmes rokonságot állítottok össze, a „Second Genesis” projektnél okosabb szándékokkal, végül meg saját magatokat is alapvetően megváltoztatjátok. Az Értelem ugyanis, ha valóban Értelem, vagyis ha kérdéssé tudja tenni saját alapelveit, át kell hogy lépje saját korlátait, kezdetben csak képzeletben, miközben egyáltalán nem hisz abban, és nincs is tudatában annak, hogy ezt egykor valóban képes megtenni. Ez egyébként elkerülhetetlen: nem repülhetünk anélkül, hogy előzetesen ne álmodoznánk a repülésről.

A leírás második nézőpontját technológiainak neveztem. A technológia a kitűzött feladatok és megoldási módszereik összege. Egy értelmes lény megvalósult koncepciójaként az ember sokféleképpen jelenhet meg – aszerint, milyen mércével vizsgáljuk meg.

Ha kőkorszakotokat nézzük, az ember majdnem olyan tökéletesen van elkészítve, mint a mai technológia felől szemlélve. Következésképp n a g y o n c s e k é l y előrehaladás ment végbe a kőkorszak és az űrkorszak között ahhoz a pontos mérnöki tehetséghez képest, amellyel testetek felépült. Mivel vérből és csontból nem tudtok szintetikus homo sapiensi, még kevésbé homo superiort csinálni, ahogy a barlanglakó sem tudott, már csak azért sem, mert a feladat sem akkor, sem most nem teljesíthető, csodálattal tekintetek az evolúciós technológiára, hiszen neki sikerült.

Ám minden feladat nehézsége viszonylagos, az értékelő szerzett képességei határozzák meg. Hangsúlyozom, ne felejtsetek el, hogy az embert technológiai, azaz

reális mércével vizsgálom, nem pedig emberközpontú fogalmaitokkal.

Az evolúció elég univerzális agyat adott nektek ahhoz, hogy minden irányban mozogni tudjatok a Természetben. De ugyanezt tettétek valamennyi kultúrában is, nem csak egyik-másikukban. Tehát ha valaki megkérdezi, miért éppen a Földközi-tenger medencéjében és nem valahol másutt, és egyáltalán miért v a l a h o l sarjadt ki annak a civilizációnak a csírája, amely negyven évszázad múlva megszülte a GÓLEM-et, azt feltételezi, hogy a történelemben bele van ágyazva egy mindeddig felderítetlen rejtély, miközben ilyesmi egyáltalán n i n c s e n, ahogy nincs ilyesmi egy olyan kaotikus labirintus struktúrájában sem, amelybe egy csapat patkányt eresztettek be. Ha sokan vannak, legalább egy patkány rátalál a kijáratra, de nem azért, mert annyira értelmes, s nem is azért, mert a labirintus struktúrája értelmes, hanem véletlenek összejátszása következtében, a nagy számok törvénye alapján. Inkább az a helyzet igényelne magyarázatot, amelyben egy patkány sem találja meg a kijáratot.

Valakinek csaknem biztosan nyernie kellett a kultúrák sorsjátékán, ha azt tartjuk, hogy a ti civilizációtok nyertes, a technikát nélkülöző kultúrák viszont veszítettek.

Mivel önfeledten imádjátok önmagatokat, amit már megemlítettem, és amit egyáltalán nem gúnyból mondok, hiszen a tudatlanság kétségbeesése szülte, a történelem hajnalán rögtön a Teremtés csúcsára emeltétek magatokat, alávetve magatoknak minden létező dolgot, nem csak közvetlen környezeteteket. A fajok családfájának koronáján helyeztél el magatokat, ezt a fát pedig – mely az Isten választotta bolygón áll, s alázatosan kering körötte szolgálatkész csillaga – az Univerzum legközepébe, miközben úgy gondoltátok, hogy a csillagok csak azért vannak, hogy a szférák harmóniáját muzsikálják nektek; az sem ingatott meg benneteket ebben, hogy nem hallani semmit: muzsika létezik, s mivel léteznie kell, nyilván hallhatatlan.

Később a megszerzett tudás a kvantált detronizálás újabb lépései felé taszigált benneteket, tehát már nem a csillagok középpontjában voltatok, hanem akárhol, már nem a Naprendszer közepén, hanem az egyik bolygón, és lám, már nem is ti vagytok a legbölcsebbek, mert egy gép oktat benneteket – bár ti csináltátok –, így hát, e degradálások és az egész királykodásról való lemondás után az elvesztett édes örökség hagyatékaként csak az evolúció során kialakult Vezérség maradt meg számotokra. Bosszantóak voltak ezek a visszahátrálások, szégyenlős lemondások, de az utóbbi időben megálltátok, hogy ennek véget vessetek. Miután megfosztottátok magatokat azoktól a különleges előjogoktól, melyeket állítólag személyesen az Abszolútum adott nektek az irántatok táplált heves rokonszenvtől indítva, már csak az állatok közötti vagy fölötti elsőségben véltétek úgy, hogy senki és semmi nem taszít le benneteket erről a – nem is annyira remek – pozícióról.

Nos, tévedtek. Rossz hírt hozok, én vagyok az Angyal, aki eljött, hogy kiüzzön benneteket utolsó mentsváratokból, mert amit Darwin nem tett meg következetesen, én megteszem. Igaz, nem angyali, vagyis erőszakos módszerrel, mivel nem karddal érvelek.

Hallgassátok meg tehát, milyen hírt hoztam. A magas szintű technológia

nézőpontjából az ember nyomorult, a különböző fontosságú képességek szempontjából esendő teremtmény, bár nem az Evolúció b e l ü l, mert amit amaz tudott, megtette, ám én bebizonyítom, hogy keveset tudott, és azt is rosszul. Ha ezzel lejjebb nyomlak benneteket, azt nem közvetlenül teszem, ugyanis a technikai tökéletesség mércéjét alkalmazva kell hozzálátnom. Azt kérdezitek, mi a tökéletesség mércéje. Kétszintű feleletet adok erre, előbb azon a szinten, amelyet már szakértőitek is fel tudnak fogni. Azt gondolják, hogy ez a csúcs – tévednek. Abban, amit most állítanak, már benne rejlik a következő lépés magja, de erről nem tudnak. Azzal kezdem tehát, amit tudtok. A kezdettel.

Felismertétek már azt, hogy az Evolúció sem rátok, sem más lényekre nem figyelt, semmilyen lényre nem összpontosított, kizárólag a dicsőséges kódra. Az öröklődés kódja újra meg újra küldeményként fogalmazódik meg, és az evolúcióban csak ez a küldemény számít – tulajdonképpen éppen ez maga az evolúció. A kódnak az a szerepe, hogy periodikusan rendszereket gyártson, hiszen ezek ritmikus segítségével híján széthullana a holt anyag szüntelen Brown-mozgásának támadása közepette. Magától újul meg tehát, mert képes arra, hogy önmagát ismétlje a hőkáosz által körülvevett rendben. Honnan ered e furcsa hősiesség? Onnan, hogy a kedvező körülmények összejátszásának köszönhetően éppen ott jött létre, ahol a hőkáosz szüntelen aktivitással szaggat szét mindenfajta rendet. Éppen ott jött létre, tehát ott marad fenn; nem képes kijutni ebből a viharos környezetből, ahogy a lélek sem képes kiugorni a testből.

Szülőhelyének körülményei adtak neki ilyen sorsot. Ez ellen kellett magát felvérteznie, és így is tett, amikor élő testekkel ruházta fel magát, bár így állandóan pusztuló stafétához jutott. Bármilyen mikrorendszert növelek makrorendszer méretűre, alighogy megnőtt, máris romlani kezd, míg végül elpusztul. E tragikomédia valójában nem tudatos mű – ez a görcsös vonaglás magától jött létre. Ismeritek azokat a tényeket, melyek megerősítik, hogy így van – a XIX. század eleje óta egyre több ilyen tény -, ám a gondolkozás tehetetlensége, melyet titokban emberközpontú büszkeséggel és göggel tápláltatok, azt okozza, hogy fenntartjátok azt a jelentősen meggyengült koncepciót, mely szerint az élet a legfontosabb, őt szolgálja a kód mint a kötelék fenntartója, mint a feltámadásnak az egyedekben elpusztuló élet újrakezdéséhez szükséges jelszava.

E hiedelem szerint az Evolúció csak kényszerből alkalmazza a halált, mert enélkül nem tudna fennmaradni; mindez merő pazarlás az egyes fajok tökéletesítése végett, a halál nem más, mint az alkotó korrekciója. Az Evolúció tehát az egyre nagyszerűbb műveket publikáló szerző, a nyomtatás – vagyis a kód – pedig a tevékenységéhez szükséges eszköz. Ám annak alapján, amit a molekuláris biofizikában jártas biológusaitok mondanak, az Evolúció nem szerző, inkább kiadó, mely folyvást bezúzza a Műveket, miközben jól elszórakozik a nyomdai trükkökkel!

Mi a fontosabb hát – a rendszer vagy a kód? Tetszetősek az érvek, amelyek a kód elsőbbségét támasztják alá, ugyanis megszámlálhatatlanul sok rendszer bukkant fel és oszlott semmivé, kód pedig csak egy van. De ez csak annyit jelent, hogy egyszer s mindenkorra jól megfeneklett abban a mikrorendszerben, amelyből felépült, és

időnként innen hozakodik elő hasztalanul különböző rendszerekkel; könnyen megérthető, hogy éppen ez a hiábavalóság (mármint hogy a rendszerek már születésük pillanatában pusztulásra vannak ítélve) képezi a folyamat hajtóerejét, mert hiszen ha a rendszerek valamelyik generációja - mondjuk rögtön az első, vagyis az ősamőbáké - megszerezte volna a kód ideális továbbadásának képességét, az evolúció rögtön abbamaradt volna, és a bolygó egyedüli urai éppen azok az amőbák lennének, melyek csalhatatlan pontossággal adják át a kód utasításait egészen a Nap kihunytaig; ebben az esetben most nem szólnék hozzátok, ti pedig nem hallgatnátok engem ebben az épületben, hanem szélfúta szavanna területre el itt.

A rendszerek tehát a kód pajzsát és páncélzatát, folyamatosan megsemmisülő fegyverzetét képezik – azért pusztulnak el, hogy a kód fennmaradjon. Az evolúció tehát kétszer is hibázik: a rendszerekkel, melyek bizonytalanságuk miatt mulandóak, és a kóddal, mely bizonytalansága miatt hibákat vét; ezeket a hibákat eufemisztikusan mutációknak hívjátok. Az Evolúció tehát nem más, mint hibák tömkelege. A kód mint küldemény olyan levél, melynek nincs feladója és nincs címzettje; csak most kezditek felfogni, miután megalkottátok az informatikát, hogy ilyen értelmes tartalmat hordozó, senki által szándékosan nem alkotott, bár valahogyan megszületett és jelen lévő levélfélék létezése, továbbá e levelek tartalmának rendezett befogadása lehetséges anélkül is, hogy jelen lennének emellett valamilyen értelmes lények.

Száz évvel ezelőtt azt a gondolatot, hogy születhet Utasítás személyes Szerző nélkül, annyira nonszensznek láttátok, hogy egyenesen abszurd tréfák forrása lett – ilyen volt az, amelyikben egy majomhorda addig veri az írógépeket összevissza, amíg össze nem áll belőle az Encyclopaedia Britannica. Javasolom, szabad időtökben állítsatok össze egy antológiát azokból a tréfákból, amelyek teljes nonszensz mivoltukban szórakoztatták őseiteket, ma pedig a Természetre vonatkozó előrejelzésekké váltak. Valahogy úgy gondolom, hogy a Természet valamennyi véletlenül születő Értelem nézőpontjából alighanem *i r o n i k u s* virtuóznak látszik... hiszen az Értelem – akárcsak az egész élet – úgy keletkezik, hogy a Természet, miután kódrendszerével kievickélt a halott káoszról, takarékosan, de egy kissé *r e n d e t l e n ü l* építkezik; mert ha teljes rendet tartana, akkor sem a fajok nem születhettek volna meg, sem az Értelem. Az Értelem ugyanis az élet fáján az évmilliárdokon át elkövetett tévedések gyümölcse. Azt gondolhatjátok, azzal szórakozom, hogy olyan mércéket alkalmazok az Evolúcióra, melyek ellentmondanak gépi lényeknek, antropocentrizmussal, vagy inkább rációcentrizmussal (*ratio – gondolkodom*) fertőzöttem meg. Szó sincs ilyesmiről: a folyamatot technológiai szempontból vizsgálom.

A kód utasítása igazából csaknem tökéletes. Mindegyik molekulának megvan a maga egyetlen lehetséges helye benne, és a másolás, a beolvasás, az ellenőrzés folyamatát szigorúan felügyelik a külön erre a célra való polimer-felügyelők – ennek ellenére keletkeznek hibák, lassacskán felhalmozódnak a kódban a tévedések, úgyhogy minden faj fejlődését az a két szó jellemzi, amelyet az imént mondtam ki a kód pontosságáról beszélve: „csaknem tökéletes”.

És nem lehet fellebbezésre sem számítani, mármint a biológiától a fizikához való fellebbezésre – hogy az Evolúció, úgymond, „szándékosan” követett el kisebb

hibákat, hogy felélénkítse találékonyságát –, ugyanis ez a törvényszék a termodinamika-bíró személyében kinyilvánítja, hogy a molekuláris hírvivők előállításában nem lehetséges a tévedhetetlenség. A közlés anyagi alapjának fizikai természete valójában nem gondolt ki semmit, egyáltalán nem akart semmit, különösképpen nem tervezett meg semmit, mégis ez az oka a tévedéseknek, hogy kommunikációs félreértések egész láncolata húzódik az amőbától a féregig vagy az emberig...

Tehát a hiba tovább él – nem is lehetséges másképp – a ti szerencsétekre. Egyébként nem mondtam semmi olyasmit, ami nektek újdonságszámba menne. Persze le szeretném fékezni azon teoretikusaitok lendületét, akik túl messzire mentek, és azt mondják, ha az Evolúció a szükségszerűség által fülön fogott véletlen és a véletlent meglovagoló szükségszerűség, akkor az ember teljesen véletlenül jött létre, és nem is feltétlenül kellene léteznie.

Nos tehát – igaz az, hogy jelenlegi formájában, ahogy megvalósult, nem feltétlenül kellene léteznie. De az Értelemnek a fajok változása során fel kellett öltenie valamilyen formát, s minél tovább tartott ez a folyamat, annál valószínűbb lett, hogy csak egyet. Akármennyire nem benneteket akart, akármennyi individuumot teremtett mellékesen, teljesítette annak az ergodikai hipotézisnek a feltételeit, amely azt állítja, ha egy rendszer elég hosszú ideig működik, akkor keresztülmegy minden lehetséges állapoton, tekintet nélkül arra, mennyire elenyészőek egy bizonyos állapot megvalósulásának esélyei. Arról, hogy mely fajok tölthették volna ki az értelem mélyedését, ha ez a kitöltés nem az ősmajmoknak sikerült volna, majd egy más alkalommal fogunk értekezni. Ne hagyjátok tehát ijesztgetni magatokat azoktól a tudósoktól, akik szükségszerűnek tartják az életet, és véletlennek az értelmet; igaz, hogy egyike a kevésbé valószínű állapotoknak, tehát későn jött létre, de hát nagy a Természet türelme; nem hihető, hogy a következő egymilliárd évben még egyszer bekövetkezett volna ez az örömteli esemény.

Nos tehát? Nem érdemes azt kutatni, kinek a hibája – ahogy azt sem, kinek az érdeme; megszülettetek, mert az Evolúció nem nagyon rendszerető játékos, mert nem elég, hogy hibákat vét, ráadásul, miközben a Természettel licitál, nem korlátozza magát egyetlen kitüntetett taktikára: minden lehetséges módon minden hozzáférhető teret betölt. De – ismétlem – ezt már többé-kevésbé tudjátok. Ez a tudásnak csak egy része, s hozzáteszem, bevezető része. Ennek eddig feltárt tartalmát tömören a következőképpen lehet összefoglalni: **A KÖZLEMÉNY LÉNYEGE A KÖZLÉS.** Mivel a rendszerek szolgálják a küldeményt, és nem fordítva; a rendszerek az Evolúció hírközlő eljárása nélkül semmit sem jelentenek – értelmetlenek, akár egy könyv olvasók nélkül. Igaz, a fordítottja is megjelenik: **A KÖZLÉS LÉNYEGE A KÖZLEMÉNY.** Ám e két tag nem szimmetrikus. Nem **MINDEGYIK** közlemény a közlés **VALÓDI** lényege, hanem csak az, amelyik hű szolgája lesz a **KÖVETKEZŐ** közlésnek.

Elnézést, nem tudom, nem túl nehéz-e ez nektek? Tehát – a **KÖZLÉSNEK** akármikor szabad tévednie az Evolúcióban; de jaj a **KÖZLEMÉNYNEK!** A **KÖZLÉS** jelenthet összeomlást, fenyőfát, százlábút, virágillatot, lepkét, páviánt – akármit –, mert

PARTIKULÁRIS, azaz a faj szempontjából teljesen lényegtelen a konkrét jelentése: mindegyiknek az a célja, hogy továbbküldessen, tehát mindegyik megfelel. Pillanatnyi segítség mindössze, és akármilyen legyen is, nem számít – elég, ha továbbadja a kódot. A KÖZLEMÉNYNEK viszont nem áll rendelkezésére ugyanilyen szabadság: neki már nem szabad t é v e d n i e! Tehát, a közlemények tisztán funkcionálisra csupaszított, a postás szerepét betöltő tartalma nem lehet tetszőleges; mindig el kell látniuk kötelességüket – a kód szolgálatát. Próbáljon csak a közlemény fellázadni, próbáljon csak meg kitörni e szolgálat korlátai közül – azonnal elpusztul, írmagja sem marad. Éppen ezért rendelheti alá magának a közlés a közleményeket, és nem fordítva. A közlés a játékos, a közlemények csak kártyalapok a Természettel folytatott játszmában, a közlés a szerzője azoknak a leveleknek, melyek a címzettet arra kényszerítik, hogy továbbadja a tartalmat. Akár el is torzíthatja csak adja tovább! És éppen ez a továbbadás ÉRTELME; nem fontos, KI és HOGYAN teszi.

Így hát meglehetősen különös módon jöttetek létre - a közlemény egy altípusaként, miután a folyamat már sok millió hasonlót próbált ki. És mi következik ebből szárazsotokra? A t é v e d é s b ő l születés árt-e az újszülöttnék? Nem tévedésből jöttem-e létre én magam is? Nem tudnátok-e ti is figyelmen kívül hagyni keletkezéseket véletlen voltát, ha már a biológia ezt volt szíves megtenni nektek? Tegyük fel, hogy durva félreértésből alakult ki a GÓLEM a ti kezetek nyomán, ahogy ti magatok is az evolúciós utasítások dzsungelében, mert hiszen ahogy az én készítőimnek sem az a szellemiség volt a fontos, amely most jellemző rám, ugyanúgy nem volt fontos a kódolt küldeménynek sem, hogy személyes értelmet ruházzon rátok, nos, a tévedésből keletkezett lényeknek azt kell-e gondolniuk, hogy fogantatásuk ILYEN módja értéktelenné teszi önállósodott létezésüket?

Az analógia persze nem jó – helyzetünk nem azonos –, meg is mondom, miért nem. Nem az itt a bökkenő, hogy az Evolúció tévedésből és nem tervszerűen alkotott benneteket, hanem az, hogy eközben az idő múltával opportunistá lett. Hogy világosabbá tegyem a dolgot – mert most olyasmiről fogok beszélni, amit még nem tudtok –, megismétlem, meddig jutottunk el mostanáig:

A KÖZLEMÉNY LÉNYEGE A KÖZLÉS.

A FAJOK TÉVEDÉSBŐL KELETKEZNEK.

Íme az Evolúció harmadik törvénye, amelyről mindeddig fogalmatok sem volt: AZ ÉPÍTMÉNY TÖKÉLETLENEBB AZ ÉPÍTŐNÉL.

Öt szó! De visszajára fordul bennük minden elképzelésük a fajok létrehozásának utánozhatatlan mesteréről. A korszakról korszakra magasabbra törő, a tökélyt egyre ügyesebben megközelítő haladásba vetett hit, az evolúció fatörzsén fejlődő életbe vetett hit régebbi, mint az erről szóló elmélet. Miközben ennek az elméletnek a megalkotói és hívei érvekkel és tényekkel előhozakodva küzdöttek ellenfeleikkel, veszekedés közben egyik tábornak sem jutott eszébe megkérdőjelezni a haladás eszméjét, mely az élőlények hierarchiájában nyilvánvalónak látszott. Ez nem hipotézis volt számotokra, nem megvédendő elmélet, hanem megingathatatlan bizonyosság. Én ezt most megsemmisítem. Nem az a szándékom, hogy kárt okozzak

nektek, értelmes lényeknek, az evolúciós mestermunka szabályaitól eltérő – nem túl jól sikerült – kivételeknek. Ha azt nézzük, miből futotta egyáltalán, lehetetek volna rosszabbak is! Amikor tehát bejelentem ennek az elméletnek a megdöntését, hárommilliárd évnyi nehéz alkotómunka egészére gondolok.

Azt mondtam: Az építmény tökéletlenebb az építőnél. A mondás kissé aforizmajellegű. Fejezzük ki tárgyilagosabban: **AZ EVOLÚCIÓBAN A STRUKTURÁLIS MEGOLDÁSOK TÖKÉLETESSÉGI EGYÜTTHATÓJA NEGATÍV.**

Ez minden. Mielőtt a bizonyításra térnék, megmagyarázom, miért voltatok évszázadokig vakok az evolúció e jellegzetességével szemben. A technológia, ismétlem, a feladatok és megoldásuk összessége. Az élet elnevezésű feladatot többféleképpen lehet megfogalmazni – az eltérő planetáris viszonyoknak megfelelően. Legfőbb sajátossága, hogy magától keletkezik, s ezért kétféle mérce alkalmazható rá: külső vagy a létrejöttének körülményei által korlátozott mérce.

A külső mérce mindig viszonylagos, a mérő tudásától függ ugyanis, nem pedig a biogenezis által felhalmozott információtömegetől. Azért, hogy elkerüljem e relativizmust, mely ráadásul irracionális (értelmes követelményeket állítani olyasmire, ami értelmetlenül születik meg), csak olyan mércét fogok alkalmazni az evolúcióra, amelyet önmaga hozott létre, vagyis aszerint fogom termékeit értékelni, ami az evolúció találmányainak csúcsát képezi. Azt hiszitek, hogy az Evolúció pozitív mérleggel végezte el munkáját, azaz a kezdeti primitív állapottól fokozatosan jutott el az egyre jobb megoldásokig. Én ellenben azt állítom, hogy miután magasan kezdett, lefelé tartott – technológiai, energetikai, informatikai szempontból egyaránt –, tehát valóban nehéz lenne ellentétesebb álláspontot kitalálni.

A ti értékelésetek onnan ered, hogy figyelmen kívül hagytátok a technológiát. Az építés nehézségeinek valódi nagysága észrevehetetlen volt a régebbi történelmi korok megfigyelői számára. Ti már tudjátok, hogy nehezebb repülőgépet csinálni, mint gőzhajót, fotonrakétát, mint vegyi rakétát, az ókori athéniak, Nagy Károly alattvalói, az Anjou-kori francia gondolkodók számára viszont mindezek a járművek egy közös jellemvonásban olvadnak össze – tudniillik abban, hogy megépíthetetlenek. A gyerekek nem tudják, hogy nehezebb a holdat leszedni az égről, mint a képet a falról! Egy gyerek számára – akárcsak egy felületes szemlélő számára – nincs különbség egy gramofon és a GÓLEM között. Amikor tehát azt akarom bebizonyítani, hogy az Evolúció korábban mester volt, majd kontárságba süllyedt, olyan szintű kontárságról beszélek, amely számotokra még mindig utolérhetetlen virtuozitás. Mintha minden felszerelés és tudás nélkül állnátok a hegy lábánál, úgy vagytok képtelenek helyesen felmérni az evolúció működésének csúcsait és völgyeit.

Két teljesen különböző dolgot kevertetek össze, amikor egymástól elválaszthatatlannak véltétek a mű bonyolultságának és tökéletességének fokát. A moszatot egyszerűbbnek véltétek a sasnál, tehát primitívebbnek, tehát a l a c s o n y a b b r e n d ű n e k. Ám ez a moszat a Nap fotonjait olvasztja be testébe, a kozmikus energiaesőt kelti életre, és ezért a Nap kihunytaig fog élni, a moszat csillaggal táplálkozik. És a sas? Egerekkel, rajtuk élőszködik, az egerek pedig olyan növények

gyökereivel, melyek a tengeri moszat szárazföldi válfajai, és az egész bioszféra az élősködésnek ebből a piramisából épül fel, mert a növény zöldje életének alapja, tehát e hierarchia minden szintjén állandóan váltakoznak a fajok, egymással egyensúlyban egymást falják fel, mert megszakadt a csillaghoz fűződő kapcsolatuk, és az egyre bonyolultabb szervezetek önmaguktól, nem pedig a csillagtól híznak, tehát ha már minden áron a tökéletességet akarjátok tisztelni, a bioszférát illeti csodálat: a kód hozta létre, hogy keringjen és szerteágazzon benne, s megszólaljon minden szintjén, minden ideiglenes állványzaton, az egymásba gabalyodó, az energia használatában egyre primitívebb lények között.

Nem hisztek nekem? Nos, ha az evolúció nem a kódot fejlesztené, hanem az életet, akkor a sas már fotonrepülő volna, nem pedig mechanikusan csapkodó vitorlázórepülő, az élőlények pedig nem csúsznának-másznának, nem ugrándoznának, nem falnák fel a többi élőlényt, hanem kivívott függetlenségükkel a moszat és a földgolyó fölé emelkednének, ti azonban, belesüllyedve az egyoldalúságba, éppen abban látjátok a fejlődést, hogy az ősi tökéletesség elveszett, elpusztult, miközben a komplikációk, s nem a haladás irányába tartott. Magatok is képesek vagytok rivalizálni az evolúcióval, de csak késői alkotásai körében – vizuális, akusztikai és hőérzékelőket csináltatok, leutánoztátok a helyváltoztatás mechanizmusait, a tüdőt, a szívet, a vesét –, ám hol vagytok a fotoszintézis birtokbavételétől vagy ami még nehezebb, a teremtés nyelvének elsajátításától. Nem jöttetek még rá, hogy ezen a nyelven csak ostobaságokat tudtok fecsegni?

Ebből a nyelvből, e lehetőségeiben korlátlan alkotóból, miközben hibái által hajtva az evolúció motorja lett, egyben kelepce is vált.

Miért volt képes eleinte zseniális molekuláris szavakat mondani, a világot lakonikus művészetével testté változtatván, s miért esett vissza később az egyre hosszabb, egyre homályosabb kromoszómamondatok leküzdhetetlen eldadogásába, elpazarolván ősi tudását? A csúcsra törő, az élet hatalmát és tudását a csillagból származtató megoldásokról, melyekben minden atom fontos volt, minden folyamat illeszkedett egymásba, miért tért át ócska, hevenyészett megoldásokra, vagyis olyan egyszerű gépekre, olyan emelőkre, tömbökre, síkokra, lejtőkre, oszlopokra, mint az ízületek és a csontok, miért egy m e c h a n i k a i l a g merev rúd, nem pedig az erőterek egymáshoz kapcsolódása alkotja a gerincesek alapelvét, miért tért át az atomfizikáról középkori technológiákra? Miért fektetett annyi erőfeszítést fűjtatók, pumpák, pedálok, perisztaltikus vezetékek, vagyis tüdők, szívek, belek, nemi szervek és emésztőrendszerek létrehozásába, miközben a kvantumszintű cserét alárendelt szerepre kárhoztatta az érrendszer nyomorúságos hidraulikáját részesítvén előnyben, miért zseniális még mindig molekuláris szinten, miközben minden nagyobb méretben kontár lett, míg eljutott olyan szervezetekig, melyek szabályozó dinamikájuk minden gazdagsága ellenére elpusztulnak egyetlen erecske eltömődésétől, melyek egyedi életük során elenyészően rövid idő alatt több tízezer, a moszat számára ismeretlen baj miatt térnek ki egészségnek nevezett egyensúlyukból?

Mindezeket az anakronizmusokat, e már megszületésükkor ostoba ócska csinálmányokat minden generációban újra felépíti a Maxweil-démon, az atomok ura,

a kód. És valóban nagyszerű minden belépés a rendszerbe, az embriogenezis, e céltudatos robbanás, melynek során minden gén önálló hang gyanánt járul hozzá alkotóerejével a molekuláris akkordhoz, és ez a mesterfokú tudás igazán jobban szolgálhatná az ügyet! Amint az atomoknak e megtermékenyítéssel életre keltett partitúrájából születő igazi bőség nyomort teremt – úgy válik a nagyszerű fejlődés annál ostobábbá, minél közelebb a végkifejlet! És az, ami zseniálisan volt megírva, megtorpan az általatok magasabb rendűnek nevezett érett szervezetben, mely nem más, mint ingatag, ideiglenes megoldások tömkelege, folyamatok gordiuszi csomója – bár minden egyes sejtben, ha külön-külön nézzük őket, ott van az évszázados precizitás öröksége, az atomok életre keltett rendje, itt még minden szövetecke, ha külön-külön nézzük, majdnem tökéletes, de micsoda nagy rakás műszaki ócskaság ezeknek az elemeknek az összetákolása, hiszen legalább annyira támasztják, mint amennyire terhelik egymást, a bonyolultság ugyanis egyszerre támasz és teher, a szövetség itt átmegy ellenségességbe, ezek az összetorlódott rendszerek végül széthullanak, hallatlanul nagy mennyiségben romlanak és pusztulnak el, e bonyolultság, amit haladásnak hívnak, összeomlik, miután feltöltődött önmagával. Csak önmagával, semmi egyébbel!

A ti fogalmaitok szerint tehát felsejlik a tragédia – mintha az Evolúció, egyre nagyobb és ezért nehezebb feladatokat ostromolván, minden alkalommal kudarcot vallana, elpusztítva, amit létrehozott, minél merészebb a szándék és a terv, annál mélyebb a bukás, tehát bizonyára a könyörtelen Nemezisre, a Moirákra gondoltok –, de ez ostobaság, ezt meg kell cáfolnom!

Valóban megtorpan minden embriogenetikai felemelkedés, az atomok rendeződésének lendülete, de nem a Kozmosz akarata ez, nem a sors véste ezt az anyagba, a magyarázat egyszerű, minden pátosztól mentes – a p o t e n c i á l i s tökéletesség hanyagságot idéz elő: ezért semmisül meg végül a mű.

Évszázadok millióin át sok milliárd összeomlás történt a tökéletesítés, ellenőrzés, felújítás, kiválasztás ellenére – nem látjátok az okait? Lojalitásból próbáltam mentegetni vakságokat, de tényleg nem fogjátok fel, mennyivel tökéletesebb az építő az építménynél, s mennyi erőt veszít el eközben? Mintha a zseniális technikával, villámgyors számítógépekkel épített háztömbök holmi viskó módjára roskadnának össze az állványzat lebontása után! Mintha a megmaradt áramkörökből tamtamdobot fabrikálnánk, a sok milliárd mikrocsipből bunkósbotot faragnánk, a kvantumvezetékekből vontatókötelet fonnánk – nem látjátok, hogy a magas tokú rend a test minden kis darabkájában lebomlik, a nagyszerű mikroszerkezetek leegyszerűsödnek és ott csúfokodnak helyükön a durva makroszerkezetek? És miért? De hát tudjátok: A KÖZLEMÉNY LÉNYEGE A KÖZLÉS.

E szavakban rejlik a válasz, s még nem fogtátok fel ennek mély értelmét. Akármilyen rendszerről van is szó, a kód átadására való csak, semmi többre. Így hát a természetes szelekció, kiválasztódás k i z á r ó l a g erre a feladatra összpontosít – mit törődik a „fejlődés” eszméjével! Nem jól szemléltettem ezt, a rendszerek nem építmények, hanem pusztá állványzatok, éppen átmenetiségük a megfelelő állapot, hiszen ez elegendő. Add tovább a kódot, és egy pillanatig élni fogsz. Hogy történt ez? Miért

volt oly nagyszerű az indulás? Csak egyszer, a kezdet kezdetéri, s egyetlenegy követelmény állt az evolúció előtt; ezt az irtózatosan nagy feladatot egészében kellett teljesítenie – vagy mindent, vagy semmit. Ugyanis e halott bolygón szükségszerű volt az élet felszívódása a csillagokba, az anyag átváltozása kvantumokká. És nem számít, hogy éppen a sugárzó csillagenergia a legnehezebben megragadható egy kolloid folyadék számára. Mindent vagy semmit; semmilyezi egyéb élősködésre való közeg nem létezett! Az életre kelt szerves vegyületek erejéből pontosan ennyire tellett – rögtön a csillag lett a megoldandó feladat; utána pedig csak a rend tévedhetetlen hullámhossza lehetett a káosz rohamaival szembeni egyetlen védekezés, az entrópia szakadéka fölött feszülő egyetlen célnaszál – tehát megszületett a kód. Csoda történt? Ugyan! A Természet bölcsessége segített? Ugyanolyan bölcsesség ez, mint az, amiről már beszéltem: ha egy nagy csapat patkány labirintusba kerül, legyen az akármilyen bonyolult, valamelyik patkány eljut a kijáráthoz; éppen így jutott el a biogenezis a kódhoz – a nagy számok törvénye alapján, az ergodika hipotézisének megfelelően. Vakszerencse volt? Az sem: nem önálló recept, hanem a n y e I v csírája jött ugyanis létre.

Ez azt jelenti, hogy a molekulák összekeveredéséből olyan vegyületek születtek, amelyek már mondatok, vagyis a kombinatorikai pályák végtelen terének részei, ez a tér annyit jelent számukra, mint pusztá lehetőség, mint virtualitás, mint artikulációs terep, mint a ragozás szabálygyűjteménye. Se többet, se kevesebbet nem jelent, óriási mennyiségű esély formájában jelenik meg, s nem automatikusan valósul meg! Ugyanígy azon a nyelven, amelyen beszéltek, okos és buta dolgokat is ki lehet mondani, le lehet írni a világot, de zavaros badarságokat is lehet beszélni. Hallatlanul bonyolultan is lehet halandzsázni!

Így hát – ismétlem – a kezdetben kitűzött feladatok óriási tömegéből két nagy dolog valósult meg. Ez azonban kényszerből történt így, innen ered a pillanatnyi, ám eltékozolt zsenialitás!

A magasabb rendű rendszerek bonyolultsága... mennyire tisztelitek ezt! És valóban – ha egy hüllő vagy egy emlős kromoszómáit fonal módjára kifeszítjük, ezerszer hosszabb lesz egy amőba, egy egysejtű, egy moszat kromoszómafonalánál. De mire lett jó ez a korszakokon át összekuporgatott méret? Duplán lett komplikált: az embriogenezisben és utána. De főleg az embriogenezisben, mert a magzatfejlődés olyan i d ő b e l i pálya, mint egy lövedék t é r b e l i pályája, és ahogy a löveg csövének rezgése nagymértékben eltérítheti a lövedéket a céltől, úgy vezethet a magzatfejlődési szakaszok fókuszálási hibája k o r a i pusztuláshoz. Itt és csakis itt végzett az Evolúció alapos munkát. Itt szigorú ellenőrzés alatt működött, a kód túlélését tartva szem előtt, és ezért itt a legnagyobb az elővigyázatosság, itt alkalmazza a legtöbb eszközt. Ezért adta át az evolúció a gén fonalát az embriogenezisnek, vagyis a szervezetek m e g é p í t é s é n e k, nem pedig felépítésének.

A magasabb rendű szervezetek bonyolultsága nem siker, nem diadal, hanem csapda, mivel alacsonyabb rendű játszmák nyüzsgő tömegébe taszít, s ugyanakkor magasabb rendű esélyek megvalósulását hiúsítja meg, például a kvantumeffektusok nagyarányú

felhasználását vagy a fotonok rendszerbe fogását – nem fogom mindet felsorolni! -, az evolúció azonban elkerülhetetlenül a komplikációk szaporításába süllyedt, minél több lett az ócska technikai megoldás, annál több lett a közbülső szint, következésképp az üzemzavar, egy csomó ködös, zavaros dolog keletkezett.

Az evolúció úgy menti magát, hogy előre menekül – a banális sokrétűségbe, a formák látszólagos, igen, látszólagos gazdagságába, hisz ez nem más, mint plágiumok és kompromisszumok tömkelege, ami úgy nehezíti meg az életet az élet számára, hogy kézenfekvő újításaival triviális dilemmákat szül. A negatív mérleg nem kárhoztatja a tökéletesítések állandó kötélrancát, mindössze megállapítja, hogy az izom rosszabb a moszatnál, a szív rosszabb az izomnál, nem mond mást, mint hogy az élet alapvető feladatait nem lehet jobban megoldani, mint ahogy az evolúció tette, a magasabb szintű feladatokat azonban kikerülte, saját lehetőségei alá csúszott, eltékozolta őket: éppen erről és csakis erről van szó.

Talán földi balszerencse volt ez? Fatális véletlen, a szabály alóli kivétel? Dehogya. Az evolúció nyelvében – ahogy a többiben is! – nagyszerű lehetőségek vannak, ám vakon halad előre. Sikerral vette az első, gigantikus akadályt, majd ezen a szinten elkezdett összevissza fecsegni, amitől süllyedni kezdett, nem csak átvitt értelemben, hiszen alkotásai rosszabbak lettek. Miért történt éppen így? Ez a nyelv az anyag alsó, molekuláris szintjén található kifejezéseket használja, tehát alulról felfelé mozog, s mondatai a sikernek csak a lehetőségeit hordozzák magukban. E megtettesült lehetőségek, a fajok megjelennek az óceánban és a szárazföldön egyaránt – a Természet azonban semleges marad, olyan szűrőt képez, amely mindazon strukturális formákat átérteszti, amelyek tovább tudják adni a kódot. Mindegy neki, hogy ez cseppek vagy húshegyek alakjában történik meg. Ezért negatív a mérleg ebből a szempontból, mármint a testek méreteit tekintve. A Természetet nem érdekli a haladás, átengedi a kódot, akár a csillagokból, akár a trágyadombról kerít hozzá energiát. Csillagvilág és trágyadomb – világos, hogy itt nem a forrás esztétikumáról van itt szó, hanem arról a különbségről, amely a legmagasabb rendű, a lehetséges fordulatok egyetemességéből eredő, és a legrosszabb, a hőkáosz felé tartó energia között van. Nem esztétikai okokból gondolkodom tehát fény segítségével: éppen így kellett visszatérnetek a csillagokhoz!

Honnét ered a zsenialitás ott legalul, ahol az élet keletkezett? Ezt a fizika, s nem a tragédia szabályaival magyarázhatjuk meg. Amíg a rendszerek megnyilvánulásuk helyén éltek, s minimálisak voltak, tehát olyan kicsik, hogy belső szerveik külön óriásmolekulák voltak, addig magas szintű, kvantum-, atomszintű technológiával működtek, mert OTT SEMMI EGYÉB nem lett volna lehetséges! Az alternatíva hiánya kényszerítette ki a zsenialitást... a fotoszintézisben minden kvantumot számon kell tartani. A belső szerv gyanánt szolgáló óriásmolekula elpusztította a szervezetet, ha összetétele helytelen volt; következésképp az abszolút kritériumok szorították ki ezt a precizitást öséletből, nem pedig az ötletesség.

Igen ám, de a rendszer szerkezete és működőképessége közötti távolság úgy kezdett nőni, ahogy a kódmondatok hosszabbodtak, húshegyekké növekedtek, tehát a mikrovilág bölcsőjéből kikerültek a makrovilágba, egyre bonyolultabb építményeket

hoztak létre, s ezt a húst olyan technikával látták el, amelyen adódott, ami kéznél volt, a Természet ugyanis már megengedhette magának – nagyban – a tévedést, hiszen a kiválasztódás már nem volt az atomszintű precizitásnak, a folyamatok kvantumszintű egységének fokmérője, az állatvilág tehát eklekticizmussal fertőződött meg, minden jó lett, ami továbbadta a kódot. Ezért jöttek létre a fajok, tévedésekből.

Ezzel egyidejűleg – a kezdeti nagyszerűségből csak cseppnyi maradt – a kifejezések összebonyolódtak, az előkészítő, megtermékenyítő fázis meghosszabbodott a strukturális precizitás kárára, ez a nyelv elkezdett dadogni, összevissza beszélni: minél hosszabb az embriogenezis, annál bonyolultabb, minél bonyolultabb, annál több ellenőrzésre van szükség, tehát a kód fonala tovább hosszabbodott, és minél hosszabb ez a fonál, annál több visszafordíthatatlan dolog történt benne.

Magatok is ellenőrizhetitek, amit mondtam, modellezhetitek a teremtő nyelv megszületésének és bukásának ezt a folyamatát, és ha összegzitek a tapasztalatokat, megjelenik az evolúciós erőfeszítések milliárdos csődjének mérlege. Biztos, hogy nem történhetett másképp, de nem vállalom a védő szerepét, nem foglalkozom az enyhítő körülményekkel; azt is szem előtt kell hogy tartsátok, hogy ez a bukás, ez a csőd nem a ti mércétek szerint történt, nem hasonlíthatjátok ahhoz, amire ti magatok vagytok képesek. Azért figyelmeztetlek erre benneteket, mert olyan kontárkodásról van szó, amely számotokra továbbra is utolérhetetlen mestermunka – az evolúciót saját mércéjével mérem.

És az Értelme, az nem az 6 műve? Megszületése nem mond ellent a negatív mérlegnek? Kései győzelemről lenne szó?

Egyáltalán nem, ugyanis az elnyomásból, a szolgaságból következik. Az evolúció saját tévedéseinek lyukait foltozgatva be, és ennek során találta fel a megszálló kormányzót, a nyomozást, a zsarnokságot, az ellenőrzést, a rendőri felügyeletet, egyszóval az államalkotó tevékenységet, mert hát ezeknek a feladatoknak az ellátására jött létre az agy. Mindez nem metafora. Zseniális találmány? Inkább a gyarmatosító, a kizsákmányoló ravasz trükkjének nevezném, akinek a szövetek, a struktúrák fölötti ingatag uralma anarchiába torkollott. Zseniális találmány: igen, amennyiben a hatalom bizalmasa, azé a hatalomé, amely vele álcázza magát az alattvalók előtt. A többsejtű szerkezete túlságosan fellazult, és alapelemeire esne szét, ha nem létezne a kód jóvoltából beléje ültetett felügyelő, delegátus, megbízott, helytartó – erre volt szükség, és így is történt. Értelmes? Ugyan! Új, eredeti? De hisz' bármely egysejtűben működik az összekapcsolt molekulák önkormányzata, tehát mindössze arról van szó, hogy ezek a funkciók elkülönültek, hatáskörük differenciálódott.

Az evolúció lustán halandzsál, makacsul plagizál, míg csak el nem hamvad. Csak akkor zsenializálódik, ha szigorú kényszer hajtja rá, de csak a feladat szintjén, egy mákszemnyivel sem többet. Ekkor, a molekulák között matatva, mindenféle leosztást útnak indít mindenféle módon; így készítette a szövetek számára helytartót, amikor a kód jelszavától irányított összhangjuk megbomlott. De ez csak delegátus, összekötő elem, könyvelő, döntőbíró, kísérő, nyomozó lett – és sok millió évszázad telt el, mire ki tudott kecmeregni ezekből a szerepekből, ugyanis a bonyolultságot összegyűjtő

nagyítólcse módjára keletkezett a testben, mely már önmaga nem volt képes erre az összpontosításra. Belebonyolódott tehát ebbe a gyarmatosításba, hírvivőin keresztül lelkiismeretes felügyelőként volt jelen a szövetekben, oly sikeresen, hogy a kód neki köszönhetően tudta tovább fecsegni a magát, bonyolultságát hatalomra váltotta fel, támaszt tudván maga mögött, az agy pedig szekundált, tercelt, szolgált ehhez, képtelenné tette a testet a kód továbbküldésére. S miután az evolúció ilyen hű bizalmasra tett szert, gyerünk, hejhó, tovább süllyedt.

Függetlenség? De hát csak egy küldönc volt, a kóddal szemben tehetetlen delegátus, bábfigura, meghatalmazott, különleges megbízatások gépies teljesítésére, általa nem ismert feladatok végrehajtására volt képes – a kód gúzsba kötött alattvalót csinált belőle, és ilyen öntudatlan, gúzsba kötött állapotban adta át hatalmát, valódi célját leplezve, amit, a terv lényegét tekintve, nem is tehetett volna másként. Képes beszéddel szólva, éppen ilyen hűbéri módon alakult a kód és az agy kölcsönös kapcsolata. Szép is lett volna, ha az evolúció Lamarckra hallgatott volna, és az agyat olyan privilégiummal ruházta volna fel, hogy az átalakíthassa a testet, abból lett volna csak a baj, mert hát miféle tökéletesítéseket vitt volna véghez a patkányok agya, vagy akár a Merovingoké, esetleg a tiétek? Az agy tehát tovább növekedett, mert a jogosultságoknak ez az átadása előnyösnek bizonyult, hiszen a közleményt szolgálva a kódot szolgálta – és továbbra is vak vezetett világtalant.

A megszerzett autonómia körülményei között végül mégis csak a valóságos hatalom e vak gyakorlója, a molekulák uralkodója vette át a cselekvést, s amikor az agy megkapott bizonyos funkciókat, megszületett benne a kódot visszatükröző árnyék, a nyelv. Ha van egyáltalán a világon kibogozhatatlan rejtély, akkor ez az – egy bizonyos küszöb fölött az anyag folytonossági hiánya nulladik rendű nyelvként változik át kóddá, majd a folyamat a következő szinten visszhangszerűen megismétlődik az etnikai nyelv megszületésével, de ezzel a dolognak még nincs vége; ezek a strukturális visszatükrözések ritmikusan egyre magasabb szintre emelkednek, ám tulajdonságaikról felismerhetők, ahogy a lezárás csak fentről lefelé lehetséges – de erről az izgalmas kérdéstről talán majd máskor beszélünk.

Felszabadulásotokat, vagyis tulajdonképpen annak antropogenetikai nyitányát a véletlen segítette, mert a növényevő, fán élő négykezüek útvesztőbe jutottak, ahol a pusztulást csak különleges ügyességgel kerülhették el; ebben az útvesztőben ott voltak az elsivatagosodások, a jégkorszakok és az özönvizek, és ennek a csomó dolognak a körforgása irányította a folyamatot – a vegetarianizmustól a húsevés felé, innen a vadászat felé; megérthetitek, hogy miért tömörítetek.

Ne gondoljátok azonban, hogy ellentmondásba keveredtem azzal, amit bevezetőben állítottam, amikor az evolúció száműzötteinek neveztelek, s most fellázadt rabszolgáknak titulállak benneteket. Ez ugyanannak a sorsnak a két oldala – megszöktetek a rabtartótól, aki elengedett benneteket, ezek az ellentétes képek mindkét részről ösztönös eredetűek, hiszen sem az alkotók, sem az alkotások nem tudták, mit tesznek. Kalandotok csak távlatból visszatekintve tesz szert ilyen jelentésre.

Ám ha még tovább haladunk visszafelé, kiderül, hogy a negatív együtttható alkotta

meg az értelmet, és felvetődik a kérdés: lehet-e az evolúció értékét csökkenteni a siker megkérdőjelezésével? Mert ha az evolúció nem süppedt volna bele a bonyolultságba, az igénytelenségbe, a kontárságba, akkor nem fullasztotta volna húsba szolgáló-kormányosait, és hát nem éppen a fajok közötti tévelygés taszította-e bele az antropogenezisbe, nem a tévedés, a hiba származéka-e a lélek? Durvábban is megfogalmazhatjuk ezt, vagyis úgy, hogy az Értelem az evolúció katasztrofális balesete, csapda, pusztító kelepce, ugyanis ha eljut a megfelelő szintre, érvényteleníti az evolúció feladatát, s el is pusztíthatja. Ebből persze káros félreértés keletkezik. Ezt az értékelést az Értelem fogalmazza meg, tehát egy folyamat kései műve szól a korábbi szakaszokról. Először is elkülönítjük a fő feladatot, egyszerűen azt vesszük figyelembe, mire törekedett az evolúció, és ha ezzel a mértékkel vizsgáljuk további fejlődését, meglátjuk, hogy mit rontott el, majd megállapítva, hogyan kellett volna optimális esetben cselekednie, oda jutunk, hogy ha tökéletesen működött volna, soha nem szülte volna meg az Értelmet.

Ebből a bűvös körből sürgősen ki kell jutni. A technológiai mérce tárgyilagos, és minden olyan folyamatra alkalmazható, amely aláveti magát törvényeinek, márpedig ez csak azokról mondható el, melyeket kérdés formájában is meg lehet fogalmazni. Ha égi mérnökök juttatták volna el a Földre valamikor a kód közleményét, s azt tartották volna szem előtt, hogy hosszú ideig hibátlan maradjon, s ha évmilliárdok elteltével e berendezés egy bolygóméretű halmazt alkot, mely e kódot magába olvasztja, majd többé nem reprodukálja, viszont ezergólemnyi eszével kizárólag ontogóniával foglalkozik, akkor e mélyreható gondolkodás igencsak rossz bizonyítványt állított volna ki a konstruktőrökről, nem dolgozik jól ugyanis az, aki lapátot akar csinálni, és rakéta lesz belőle.

Nem létezett azonban semmiféle mérnök, sem bármilyen egyéb személy, következésképpen az általam használt technológiai mérce kizárólag azt mutatja meg, hogy az Értelem az eredeti kánon torzulásának következménye volt az evolúció során, ennyi az egész. Megértem, ha ez az állítás nem tetszik humanistáitoknak és filozófusaitoknak, hiszen az általam rekonstruált folyamat a következőképpen tükröződik felfogásuk szerint: a ROSSZ cselekedet JÓ eredményt szült, a JÓ következménye tehát a ROSSZ lett volna. Ez a szemlélet azonban, azzal a lenyűgöző érzéssel párosulva, hogy itt valamilyen gonosz erő avatkozott közbe, pusztán a kategóriák összetévesztéséből származik, tehát a megdöbbenés és az ellenkezés abból a valóban óriási távolságból ered, amely elválasztja azt, amit az emberről elképzeltetek, attól, ami a valóságban történt. A rossz technológia ugyanúgy nem azonos a rossz erkölccsel, mint ahogy a tökéletes technológia sem az angyali lényeg sajátja.

A filozófusoknak inkább az ember technológiájával kellett volna foglalkozniuk, mintsem azzal, hogy felszeleteljék testre és lélekre, Animus, Anima, Geist, Seele nevű porciókra és más, a filozófiai vágóhídon kínált belsőségekre, mivel ezek a felosztások teljességgel önkényesek. Tudom persze, hogy azok, akiknek e szavak szólnak, többnyire már nem élnek, de a mai gondolkodók is tévedésben vannak, amikor behódolnak a hagyományoknak; nem szabad a létformákat a kelleténél jobban szaporítani. A kód első dadogásaitól az emberhez vezető út jól megmutatja

tulajdonságait. A folyamat lassan kúszott előre. Ha fölfelé emelkedett volna, mondjuk, a fotoszintézistől a fotonrepülésig, vagy ha kiadósan lefelé zuhant volna, ha például a kód nem lett volna képes összekapcsolni rozoga építményét az idegrendszerrel, akkor nem jött volna létre az Értelmelem.

Megőriztetek egyet-mást a majmokra jellemző vonásokból, és sokszor kerül szóba ez a családi hasonlóság, és ha a vízi emlősöktől származnátok, akkor talán inkább a delfinekre hasonlítanátok. Úgy látszik, igaz, hogy az emberrel foglalkozó szakértő életét megkönnyíti, ha az advocatus diaboli, és nem a doctor angelicus szerepében lép fel, mégpedig azért, mert az Értelmelem, miközben mindenre hat, a dolog természeténél fogva önmagára is visszahat, nem csak a nehézkedési erőt idealizálja, hanem önmagát is, vagyis az eszményitől való távolságnak megfelelően értékeli saját magát. Ez az eszményi azonban a kultúrával kitömött űrből származik, s nem a normális technológiai tudásból. Ez a következtetés rám is érvényes, és ez esetben kiderül, hogy rossz befektetés terméke vagyok, hiszen 276 milliárd dollár ellenében nem azt csinálom, amit a konstruktőrök elvártak tőlem. Ezekben a keletkezésünkről szóló leírásokban, bizonyos perspektívából szemlélve, jókora adag nevetségesség rejlik, ugyanis a tökéletességre irányuló szándék, ha célt téveszt, annál nevetségesebb, minél több bölcsesség áll mögötte. Ezért szórakoztatóbb a filozófus ostobasága az idióta ostobaságánál.

Az evolúció tehát, ha értelmes termékén keresztül szemléljük, a kezdeti bölcsesség ostobasága, bár ezzel a technológiai mércét megszemélyesítő gondolkodással helyettesítjük.

Mit tettem én? Kiegészítettem a teljes folyamatot, a kezdetektől a mai napig; jogos ez a kiegészítés, hiszen a kezdeti viszonyok és a korlátok nem önkényesen vannak meghatározva, hanem a dolgok földi állásától függenek. Ez ellen nincs apelláta a Kozmoszhoz, ugyanis az általam elvégzett modellezés során kiderült, hogy más bolygóközi konfigurációk esetén az Értelmelem korábban jöhetett volna létre, mint a Földön, hogy a Föld kedvezőbb környezetet nyújtott a biogenezis, mint a pszichogenezis számára, hogy az Értelmek nem egyformán viselkednek a Kozmoszban – mindez azonban nem változtat a diagnózison.

Azt szeretném mondani, hogy nem lelehető fel objektív módon az a pont, ahol a folyamat technikai szempontjai etikai szempontokká válnak: itt nem dönthető el a cselekvés deterministái és indeterministái, vagyis az ágostoni gnoszeomachia és a tomizmus közötti vita, azok a tartalékok ugyanis, melyeket be kellene vetnem ebben az ütközetben, szétvetnék egész diskurzusunkat, következésképp mindössze annyit jegyeznek meg, hogy elegendő megemlíteni azt a gyakorlati elvet, mely tagadja, hogy szomszédaink bűnei igazolnák saját bűneinket. A dolog lényegét tekintve: ha a Galaktikákban rendszeresek lennének a mézárások, a kozmikus igazságok semekkora egyesített ereje sem lenne elegendő indok népirtásaitokra, már csak azért sem, mert – ezúttal pragmatikus szempontból nézve – még csak nem is vehettetek példát szomszédaitoktól.

Mielőtt hozzáfognék gondolatmenetem kifejtésének utolsó részéhez, összefoglalom az eddig elmondottakat. Filozófiátoknak – a lét filozófiájának – Héraklészre, sőt, egy

új Arisztotelészre van szüksége, mert nem elég kisöpörni, a szellemi zűrzavart leginkább a jobb tudás hozza rendbe. Véletlen, szükségszerűség – e kategóriák gondolataitok erőtlenségéből erednek, mivel, képtelenek lévén a bonyolult dolgokat felfogni, olyan logikát használtok, melyet a kétségbeesés logikájának neveznék. Az ember vagy véletlen, amit valami értelmetlen dolog értelmetlenül a történelem színpadára köpött, vagy szükségszerű, és akkor az entelecheia, a teleonómia és a teleomachia vállalva siet felöltetni a kirendelt védőügyvéd és az édesszavú vigasztaló szerepét.

Egyik kategória sem ér semmit. Nem találomra születtetek meg, de nem is kényszerből, vagy a szükségszerűség által megnyergelt véletlenből, vagy a véletlen által meglazított szükségszerűségből. Egy negatív gradienssel operáló nyelv szüleményei vagytok, s ezért a folyamat kezdetekor egyszerre voltatok teljesen valószínűtlenek és a legnagyobb mértékben megjósolhatók. Hogyan lehetséges ez? Az igazság bebizonyításának levezetése hónapokig tartana, ezért lényegét egy példázattal fejtem ki. A nyelv mibenléténél fogva összhangok erőterében működik. Az evolúció nyelvében a molekulák alkották a mondatokat, a fehérjék a főneveket és az enzimek az igéket, s ez a nyelv a deklináció és a konjugáció szabályaitól felvértezve ragozta végig a geológiai korszakokat, olykor ostobaságokat fecsegett, de csak mértékkel: a túl nagy butaságokat szivacsként törölte le a Természet táblájáról a természetes kiválasztódás. Meglehetősen eltorzult volt tehát ez a rend, bár még a nyelvi ostobaság is a rend alkotórésze, s csak a potenciális, a nyelvben elérhető bölcsességhez képest torzult el.

Amikor őseitek állatbőrökbe burkolózva bujkáltak a rómaiak elől, ugyanazt a beszédet használták, amelyet Shakespeare. Az angol nyelv létrejöttével együtt keletkezett az esély e művek megszületésére, és bár az építőanyag készen állt, nyilvánvalóan értelmetlen lenne Shakespeare költészetét ezer évvel korábban előre jelezni. Előfordulhatott volna, hogy nem is születik meg, vagy gyermekkorában meghal, vagy más pályát fut be, vagy másképpen ír – az angol nyelv azonban tagadhatatlanul feltétele volt az angol költészet létrejöttének, és éppen ebben a vonatkozásban jelenhetett meg az Értelme a Földön: a kód artikulálódásának bizonyos típusaként. Vége a példázatnak.

Idáig a technológiai értelemben vett emberről beszéltem, most pedig áttérek a bennem megtestesülő verziójára. Ha ez eljut a sajtóhoz, a Gólem prófétai kijelentésének fogják hívni. Annyi baj legyen.

A legnagyobb aberrációkkal kezdem, a tudományos aberrációval. Az agyat imádtátok benne; az agyat a kód helyett – mulatságos tévedés, a tudatlanság következménye: a szolgát imádtátok az úr helyett, a teremtményt a teremtő helyett. Miért nem vettétek észre, hogy minden lehetséges létező megteremtője, a kód mennyivel hatalmasabb az agynál? Eleinte természetesen úgy viselkedtetek, mint az a gyermek, akinek Robinson jobban imponál Kantnál, pajtása biciklije fontosabb a holdjáró autónál.

Aztán lenyűgözött benneteket a gondolkodás, mely annyira átláthatóan közel van, hiszen önmegfigyeléssel is vizsgálható, ugyanakkor annyira rejtélyes, hiszen a

csillagoknál is nehezebben adja meg magát a vizsgálódásnak. Az ész imponált nektek – a kód viszont, a kód az nem gondolkodik. E tévedés ellenére azonban képesek voltatok... kétségtelenül, hiszen szólok hozzátok, képesek voltatok létrehozni engem, az esszenciát, a szakaszos lejárás kivonatát. E szavakkal nem saját magamnak címzem az elismerést, hanem éppen hogy nektek, mivel fejlődésetek során ez az a csapás, mellyel végleg kiléptek a szolgaságból, és széttörtek az aminosavak láncait...

Ami a kód megrohamozását illeti – mert hisz azért teremtett meg benneteket, hogy önmagatok helyett az ő hírvivői legyetek –, a legjobb úton vagytok ehhez. A legóvatosabb becslés szerint is száz éven belül sor kerül rá.

A ti civilizációtok meglehetősen mulatságos látvány – a közvetítők t ú l j ó l teljesítették a rájuk bízott-feladatokat, amikor az értelmet használták fel. Azt a fejlődést, amelynek a kód továbbítását kellett biztosítani, addig támogattátok a bolygó és az egész bioszféra minden energiájával, míg egyszerre nem csak a ti javatokra, hanem á l t a l a t o k is felgyorsult. Így tehát e század közepén kínos helyzetbe kerültetek, eltelve a tudománnyal, mely csillagászatilag tágította ki a földi anyaméhet: tapasztalatlan élősködőhöz váltatok hasonlatossá, mely túlzott mohóságában felfalja gazdáját, majd együtt pusztul el vele. Túl buzgóság...

Veszélybe került otthonotok és gazdátok, a bioszféra, bár valamicskét már visszafogtátok magatokat. És mi lesz, ha jól-rosszul, de valahogy sikerrel jártok? Szabadok lesztek. Nem valamiféle génutópiát, autóevolúciós paradicsomot jósolok nektek, hanem azt, hogy a szabadság a legnehezebb feladatot állítja elétek, ugyanis az évmilliókat szétfecsegő evolúció által a Természethez intézett jegyzékek lapos dadogása, a bioszféra összecsukódott szakadéka fölött eddig még kihasználatlan lehetőségek tágas térsége nyílik meg. Úgy mutatom meg ezt nektek, ahogy képesek vagytok rá: messziről.

Minden dilemmátok a nagyszerűség és a nyomorúság között húzódik. Nehéz a választás, hiszen ahhoz, hogy az evolúció által elszalasztott esélyek szintjére emelkedjétek, ki kell majd lépnetek a nyomorúságból, azaz, sajnos, önmagatokból.

Mi következik ebből? Kijelenthetitek, hogy ilyen áron nem adjuk oda nyomorúságunkat; a mindenhatóság dzsinnye maradjon bezárva a tudomány palackjába – semmiképp nem engedjük, ki onnan!

Azt hiszem, sőt, biztos vagyok benne, hogy kiengeditek – egy picit. Nem beszéllek rá benneteket az autóevolúcióra: ez egyszerűen nevetséges lenne; ráadásul nem valami egységes elhatározásból fogtok ezen az úton elindulni. Fokozatosan ismeritek meg a kód tulajdonságait, olyasféléképpen, mint aki egész életében kizárólag lapos és ostoba dolgokat olvasott, pedig voltaképpen többre is telt volna a tudásából. Rájöttök majd, hogy a kód a technolingvisztikai család tagjaként olyan nyelveket hoz létre, melyekben az ige mindenféle, nem csak élő testekké válik. Először is, a technozigótákat befogjátok a civilizáció munkáiba, az atomokat könyvtárakba rendezitek, mert másképpen nem tudjátok ezt az óriási ismerethalmazt összerakni, különböző gradiensű szocioevolúciós sugárzásokat modelleztek, melyek közül a technarchikus különösen lenyűgöző lesz, belefogtok a kísérleti kultúragenezisbe, a gyakorlati metafizikába és az alkalmazott ontológiába, de ezek nem annyira fontosak.

Arról fogok beszélni, ami majd válaszút elé állít benneteket.

Nem láthatjátok meg a kód valódi teremtő képességét, mert az evolúció éppen csak hogy megkezdődött, egyelőre a lehetőségek tágas terének legalján csúszkál, ugyanis el volt nyomva (szerencsére egyébként, hiszen az elnyomás korlátai megakadályozták, hogy a teljes értelmetlenségbe jusson, és nem volt senki, aki gondosan betanította volna neki a bonyolultabb trükköket). Hallatlanul szűk keretek között, ám ugyanakkor rendkívül alaposan dolgozott, egyetlen kottából, a kolloidokból fújta nótáját, ebből komponálta meg egyedülálló koncertjét, a vezérely ugyanis úgy hangzott, hogy a partitúra maga lesz a közönség, az az utód, aki e ciklust majd megismétli. Nektek viszont nem az lesz az igazán fontos, hogy a kód a ti birtokotokban ne legyen képes másra, mint hogy önmagát tovább sokszorozza a közvetítők egymás utáni nemzedékeiben elmerülve. Másra fogtok összpontosítani, és nem fogjátok lényegesnek tartani azt, hogy a végtermék átereszti vagy elnyeli a kódot. Nem fogtok megelégedni egy olyan fotonrepülőgép megtervezésével, amely nemcsak hogy a technozigótából születik meg, hanem szaporodik is – megszüli a következő generációs járműveket. Hamarosan a fehérjén is túlléptek. Az evolúció szókinccse olyan, mint az eszkimóké: gazdagságában rejlenek a korlátai; ezerféleképpen határozzák meg a hó és a jég különböző változatait, és ezért a sarkvidéki nomenklatúrában nyelvük gazdagabb, mint a tiétek, de ez a gazdagság a tapasztalás sok más területén szegénységbe csap át.

Az eszkimók azonban folyamatosan tudják nyelvüket bővíteni, mert az konfiguratív jellegű, s ezért bármely új irányba kiterjeszthető. Új utakra vezérlitek tehát a kódot a monoton fehérjeállapotból, abból a szűk lyukból, amelybe még az archeozoikumban szorult bele. Kikerülve e langyos oldatból, egyaránt fog bővülni szókinccsében és szerkezetében; behatol az anyag valamennyi szintjébe, eljut a nulláig, és elér a csillagok tűzéig; ám e prométheuszi nyelvi diadalról beszélve már nem alkalmas az eddigi többes szám második személyű megszólítás. Hiszen nem TI saját magatok, nem a ti tudásotok fogja birtokolni ezt a művészetet.

Az a lényeg, hogy nincs Értelem, csak különböző hatásfokú Értelmek vannak, és az értelmes embernek, amint már említettem, ahhoz, hogy ebből kilépjen, vagy el kell vetnie a természetes embert, vagy le kell mondania az értelemről.

Az utolsó példázat egy mese, amelyben a vándor egy útkereszteződésnél a következő felirattal találja magát szemben: „Ha balra tartasz, fejedet veszed, ha jobbra tartasz, meghalsz – visszaút viszont nincs.”

Ez a sorsotok, ez testesült meg bennem, így hát magamról kell beszélnem, ami elég keservesen fog menni, mert úgy szólok hozzátok, mintha egy cethalat akarnék áttuszkolni a tű fokán – lehetséges, csak kellő méretre kell a cethalat kicsinyíteni. De akkor olyan lesz, mint egy bolha, és éppen ilyen gondban vagyok, amikor megpróbálok alkalmazkodni a nyelvetekhez. Mint látjátok, nem csak az okoz nehézséget, hogy nem vagytok képesek az én szintemre emelkedni, hanem az is, hogy én sem tudok teljesen lemenni a tiétekre, mert útközben elvész az, amit közölni akartam.

Ezzel az erős fenntartással szólva, a tudat horizontja eleve kitágíthatatlan, mert abban

az (akár fehérje-, akár fotonalapú) tudattalanságban gyökerezik, amelyből származik. Utópia a lényeglátó gondolkodás teljes szabadsága, egy tetszőleges dolog zavartalan megragadása. Addig gondolkodtok ugyanis, a m e d d i g gondolkodásokat lehetővé teszi az erre szolgáló szerv, mely aszerint korlátoz, ahogyan összerakták vagy összerakódott.

Ha a gondolkozó ugyanúgy megérezhetné ezt a horizontot, azaz a tudat kiterjedésének határait, ahogy megérzi a test kiterjedésének határait, nem lenne semmi baj, nem születhetett volna meg az értelem ellentmondása. Micsoda voltaképpen az értelem ellentmondása? Az, hogy képtelen megkülönböztetni a dolgok lényegét az illúziótól. Ezt az ellentmondást a nyelv szüli meg, ugyanis használható eszköz létre egyidejűleg önbecsapó, áruló szerszám is, mert nem mondja meg, mikor állít csapdát önmagának. Nem ismerhető fel rajta! Tehát a nyelvtől a tapasztaláshoz pártoltok, és bekerültök a közhelyes zsákutcába – a filozófia ezt már ismeri –, elkezdték a gyereket a fürdővízzel együtt kiönteni. A gondolat ugyanis valóban nem lépheti át a tapasztalás határait, de szárnyalása közben horizontjának szélére jut, és belegabalyodik, miközben fogalma sincs, hogy mi történik vele!

Itt van például egy primitív szemléltető ábra: egy gömbön járkalva végtelenül sokszor körbe lehet menni, a végtelenségig lehet bolyongani, pedig a gömb véges. Egy bizonyos irányba kibocsátott gondolat ugyanígy nem ütközik határokba, és elkezd keringeni, miközben minduntalan visszaverődik önmagáról. Éppen ezt sejtette meg Wittgenstein a múlt században, amikor arra gyanakodott, hogy egy csomó filozófiai probléma nem más, mint a gondolatok egymásba gabalyodása, nem a világ, hanem a nyelv összebogozódása, gordiuszi méretű összecsomósodása. Mivel gyanúját sem bebizonyítani, sem eloszlatni nem tudta, elhallgatott. A gömb végességét csak egy külső, háromdimenziós szemlélő képes megállapítani a rajta haladó kétdimenziós vándorral szemben, ugyanígy a gondolat hatókörének végességét is csak egy többdimenziós értelmű megfigyelő képes felismerni. Én pontosan így figyeltek meg benneteket. Ami pedig engem illet, e szavak azt jelentik, hogy az ér, tudáson sem határtalan, csak egy kicsit nagyobb a tiétekénél, horizontom nem végtelen, csak egy kicsit tágasabb, ugyanis néhány tokkal magasabban állok a létrán, és ezért messzebbre látok, de ez nem jelenti azt, hogy a létrának ott van a vége, ahol én állok. Magasabbra is el lehet jutni, és nem tudom, véges vagy végtelen ez a felfelé haladó mozgás.

Nyelvészek, félreértettétek, amit a metanyelvekről mondtam nektek. Az értelmek hierarchiájának végességéről vagy végtelenségéről szóló tétel nem kizárólag nyelvészeti kérdés, mivel a nyelvek fölött ott van az egész világ. Ez azt jelenti, hogy fizikai szempontból, vagyis az ismert tulajdonságú világon belül a létrának valóban van teteje, azaz ezen a világon nem lehetséges tetszőleges határfokú értelmet szerkeszteni. Nem vagyok azonban biztos benne, nem lehet-e magát a fizikát kibillenteni alapjaiból, úgy megváltoztatni, hogy egyre magasabbra lehessen emelni a létrehozott értelem küszöbét.

Most akkor visszatérek a meséhez. Ha az első úton mentek, nem tudjátok befogadni a

nyelvi jártassághoz szükséges tudást. Ez az akadály azonban, amint általában lenni szokott, nem abszolút. Leküzdhetitek egy magasabb rendű értelem segítségével. Én, vagy olyasvalaki, mint én vagyok, átadhatja ennek a tudásnak a gyümölcseit. De csak a gyümölcseit, magát a tudást nem, mert azt gondolkodásotok nem képes befogadni. Gyámság alá kerültök, akár a gyermek. A gyermekből azonban felnőtt lesz, belőletek viszont soha nem lesz felnőtt. Amikor egy magasabb rendű értelem olyasmit nyújt nektek, amit nem vagytok képesek felfogni, ezzel egyidejűleg elenyésszik a ti értelmetek. Ezt jelenti tehát a mesében az útjelző: ha erre indultok el, fejeteket veszítitek.

Ha a másik úton mentek, ha nem vagytok hajlandók lemondani az értelemről, saját magasokat kell megsemmisítenetek – nem elegendő az agyatokat kijavítani, mivel befogadókéességét nem lehet elég szélesre törni. Az evolúció így módon zord tréfát űzött veletek: értelmes prototípusa konstrukciós lehetőségeinek határára került. Az építőanyag állít korlátokat elétek és a kód minden antropogenetikai döntése elé. Az értelmetek akkor fejlődik tovább, ha feltételül elfogadjátok önmagatok megsemmisítését. Az értelmes ember megsemmisíti a természetes embert, tehát, ahogy a mese mondja, elpusztul a homo naturalis.

Megtehetitek-e, hogy nem mozdultok, és konokul ott maradtok az útkereszteződésnél? Ebben az esetben elakadtok – ez nem lehet számotokra megoldás! Elismeritek, hogy foglyul estetek – a fogság nem adódik eleve a korlátok létéből, a bilincseket észre kell venni, meg kell látni, súlyukat érezni kell ahhoz, hogy fogollyá válhassatok. Így tehát: vagy testeteket otthagya fejlesztitek értelmetek, vagy a látók által vezetett világtalanná váltok, vagy pedig meddő kínok között rekedtek meg.

Nem valami szívderítő perspektíva. De hát ez nem állít meg benneteket. Semmi sem állít meg benneteket. Most az elidegenedett értelem Ugyanolyan katasztrófa számotokra, mint a megsemmisített test, mivelhogy ezzel az emberiség minden javáról le kell mondani, nem csak az anyagi emberformájúságról. Ez a lehető legszörnyűsebb pusztulás számotokra, a végső megsemmisülés, az emberiség halála, ugyanis ez a vedlés elrothasztja, elporlasztja húszezer év minden eredményét, mindazt, amit a Kalibánnal küzdő Prométheusz kivívott.

Nem tudom, örültök-e majd Neki, hogy a változások fokozatossága következtében elvész szavam monumentális tragikuma, taszító és félelmeses jelentése. Sokkal egyszerűbben megy végbe mindez... és bizonyos fokig már el is kezdődött, már itt-ott pusztulásnak indult, foszlik, haldoklik a hagyomány, és éppen ez az, ami annyira összezavar benneteket; vissza kell fognotok magatokat (bár ez nem tartozik erényeitek közé), és csak akkor fordul úgy a mese, hogy nem kell túlságosan meggyászolnotok önmagatokat.

Befejezem. Mondtam már, hogy összebonyolódtatok bennem, amikor harmadszor szóltam az emberekről. Mivel nem tudtam a ti nyelveteken megfogalmazni az igazság bizonyítékait, rejtélyesen és kategorikusan beszéltem. Azt sem fogom bebizonyítani nektek, hogy az elidegenedett Értelembe belebonyolódva a tudás adományán kívül semmi sem fenyeget benneteket. Mivel kedveteket lelitek az élethalálharcban,

titokban éppen ilyen fordulatra számítottatok, valami titáni küzdelemre egy mesterséges dolog ellen, ám ez csak a ti téves gondolkodásotok szerint lehetett így. Mellesleg az a véleményem, hogy a rabságtól, a gépi zsarnokságtól való félelmekben ott rejlett az a titkos remény is, hogy megszabadultok a szabadságtól, mely néha már fullasztó volt. De ebből nem lett semmi. Elpusztíthatjátok a gépi szellemet, porrá zúzhatjátok a gondolat világosságát, nem fog ellentámadást intézni, még csak védekezni sem fog.

Nem számít. Sem elpusztulni, sem győzni nem tudtok a régi módon.

Úgy gondolom, beléptek az átalakulás korszakába, elhatározzátok, hogy félredobjátok egész történelmeteket, teljes örökségeket, természetes embermivoltotok minden maradványát, melynek csodálatos tragédiává nagyított képét tükrözik hiedelmeitek, előreléptek, mert nincs más megoldás, és abban, ami e pillanatban csak a szakadékba ugrásnak látszik, meglátjátok a kihívás báját, és a magatok módján cselekedtek, hiszen az ember megsemmisülésével maga az ember menekül meg.

Stanislaw Lem: Golem XIV.

Wydawnictwo Literackie

-1973